

Σε ρωτάω: τι είδους παιδί είναι; Είναι κανένα χαμίνι, του δρόμου ή μήπως είναι παιδί καλομαθημένο, από πλούσιο σπίτι;

ΓΚΡΟΥΣΑ: Απτόμα. Είναι ένα συνηθισμένο παιδί.

ΑΖΝΤΑΚ: Θέλω να πω; Μήπως παρουσίασε πρώιμα ευγενικά χαρακτηριστικά;

ΓΚΡΟΥΣΑ: Είχε μια μύτη στο πρόσωπο.

ΑΖΝΤΑΚ: Είχε μια μύτη στο πρόσωπο. Βρίσκω πολύ ουσιαστική την απάντηση σου. Λένε για μένα ότι ξεκίνησα από μια δικαστική απόφαση, για να καταλήξω στο μέλι. Αυτά είναι τεχνάσματα που χρειάζονται τη σήμερον ημέρα. Θα συντομεύω, λοιπόν, και δε θα δεχτώ άλλα ψέματα από σας - στη Γκρούσα - κυρίως από σένα. Μπορώ να φανταστώ - στην ομάδα των κατηγορουμένων - τι έχετε μαγειρέψει εσείς, όλοι μαζί, για να με κοροϊδέψετε. Είστε απατεώνες.

ΓΚΡΟΥΣΑ: *Σαφηνά.* Και βέβαια θέλετε να συντομεύετε. Αφού είδα πόσα πήρατε!

ΑΖΝΤΑΚ: *Σκασμός.* Από σένα, πήρα;

ΓΚΡΟΥΣΑ: *Παρόλο που η μαγείρισσα προσπαθεί να τη συγκρατήσει.* Δεν πήρατε, γιατί δεν έχω.

ΑΖΝΤΑΚ: Ακριβώς. Αν έμενα σε σας, τους πεινασμένους, θα είχα πεινάσει και γω. Θέλετε δικαιοσύνη, να πληρώσετε όμως, δε θέλετε. Όταν πάτε στο χασάπη, ξέρετε ότι πρέπει να πληρώσετε, ο δικαστής όμως θέλετε να σας κάνει το τραπέζι.

ΣΙΜΟΝ: *Δυνατά.* "Κόρακας κοράκου μάτι δε βγάζει", όπως λένε.

ΑΖΝΤΑΚ: *Δέχεται αμέσως την πρόκληση.* "Η τιμή, τιμή δεν έχει και χαρά στον που την έχει".

ΣΙΜΟΝ: "Δική μου η τράπουλα, δικό μου και το δέκα το καλό."

ΑΖΝΤΑΚ: "Το έξυπνο πουλί από τη μύτη πιάνεται."

ΣΙΜΟΝ: "Κλειδώνω, αμπαρώνω, πάλι ο κλέφτης μέσα είναι."

ΑΖΝΤΑΚ: "Από τρελό κι από παιδί μαθαίνεις την αλήθεια."

ΣΙΜΟΝ: Ναι, μα "είπαν του τρελού να χέσει κι εκείνος ξεκωλώθηκε!"

ΑΖΝΤΑΚ: 10 πιάστρα πρόστιμο για εξύβριση του δικαστηρίου και για να μάθεις τι θα πει δικαιοσύνη.

ΓΚΡΟΥΣΑ: Τέτοια δικαιοσύνη, να τη χαίρεσαι. Εμάς μας ρίχνεις, γιατί δεν ξέρουμε να τα λέμε τόσο ωραία, όπως οι δικηγόροι αυτηνής.

ΑΖΝΤΑΚ: Έτσι. Σαν κουτορνήθια που είστε, πληρώνετε τα σπασμένα.

ΓΚΡΟΥΣΑ: Θέλεις να της δώσεις το παιδί, επειδή είναι τόσο καλομαθημένη, που δεν έμαθε ποτέ να του αλλάζει βρακί! Ξέρεις από δικαιοσύνη, όσο ξέρω και γω, λέξη παραπάνω.

ΑΖΝΤΑΚ: Δεν έχεις άδικο. Είμαι αγράμματος άνθρωπος, και κάτω από την τήβεννο δεν έχω ούτε βρακί στον κώλο, κοίτα να δεις. Όλα σε μένα είναι φαγοπότι. Σπούδασα κοντά σε παπάδες, βλέπεις. Επιπλέον, σου βάζω και σένα 10 πιάστρα πρόστιμο, για προσβολή του δικαστηρίου. Εκτός αυτού είσαι και τελείως ηλίθια, αφού με στρέφεις εναντίον σου, ενώ θα 'πρεπε να μου κάνεις τα γλυκά μάτια, και να μου κουνάς λίγο τον πεισιγό, για να είμαι ευνοϊκά διατεθειμένος. 20 πιάστρα.

ΓΚΡΟΥΣΑ: Και 30 να μου βάλεις, πάλι θα σου πω τη γνώμη μου για τη δικαιοσύνη σου, μεθυσμένο κουνουπίδι. Πώς τολμάς και μου μιλάς σαν να 'σαι ο άγιος Ονούφριος στο καμπαναριό, αφέντης του κόσμου; Όταν σ' έβγαλαν από την κοιλιά της μάνας σου, σου 'δωσαν κι έναν χάρακα για να τη χτυπάς στα δάχτυλα κάθε φορά, που έτρωγε ξένο δαμάσκηνο; Και δεν ντρέπεσαι που με βλέπεις να τρέμω, έτσι, μπροστά σου; Τους άφησες όμως να σε κάνουν δούλο τους,

για να μην τους πάρουν τα σπίτια, που τα 'χουν κλεμμένα. Από τότε έγιναν οι κοριοί, νοικοκυ-
ραίοι; Πρόσεξε όμως, γιατί απ' την πολλή σπουδή, μπορεί στο τέλος να μη μας μείνουν άντρες,
για να τους παίρνουν στον πόλεμο, πουλημένε!

*Ο Αζντάκ έχει σηκωθεί. Λάμπει ολόκληρος. Παίρνει το μικρό σφυρί του και χτυπάει στο τρα-
πέζι, ανόρεχτα, σαν να θέλει να επιβάλει την τάξη, όταν όμως η Γκρούσα συνεχίζει να τον βρι-
ζει, χτυπάει, για να της κρατήσει το ρυθμό.*

ΓΚΡΟΥΣΑ: Έχω για σένα τόσο σεβασμό, όσο και για έναν κακούργο, που λύνει και δένει με το
μαχαίρι. Πάω στοίχημα ένα προς δέκα ότι θα μου πάρεις το παιδί. Ένα όμως σου λέω: "Για το
δικό σου επάγγελμα θα 'πρεπε να διαλέγουν παιδευαστές και τοκογλύφους, για τιμωρία,
επειδή πρέπει να κρίνουν τους συνανθρώπους τους, που είναι χειρότερο από σκοινί και σα-
πούν".

ΑΖΝΤΑΚ: Κάθεται. Τώρα το πρόστιμο πήγε στα 30, αλλά δε θα κανγαδίσω άλλο μαζί σου, σαν
να 'μαστε στο κατηλειό, ξεφτιλίζεται το δικαστικό μου κύρος. Εξάλλου έχω χάσει κάθε ενδια-
φέρον για την υπόθεση σου. Πού είναι οι άλλοι δυο, που ζητάνε διαζύγιο; Στο Σάουβα. Φέρ'
τους μέσα. Η παρούσα δίκη αναβάλλεται για ένα τέταρτο.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ: *Ενώ φεύγει ο Σάουβα. Δε χρειάζεται να πούμε τίποτα άλλο, έχουμε
την απόφαση στην τσέπη, ευγενεστάτη.*

Η ΜΑΓΕΙΡΙΣΑ: *Στη Γκρούσα. Τώρα τα 'κανες μούσκεμα. Πάει το παιδί.*

Μπαίνει ένα πολύ ηλικιωμένο ζευγάρι.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ: Σάλβα, το μπουκαλάκι με τα μυρωδικά μου.

ΑΖΝΤΑΚ: Τα πιάνω. *Οι γέροι δεν καταλαβαίνουν.* Έμαθα ότι ζητάτε διαζύγιο. Πόσα χρόνια εί-
στε μαζί;

Ο ΓΕΡΟΣ: Σαράντα, εξοχώτατε.

ΑΖΝΤΑΚ: Και γιατί θέλετε να χωρίσετε;

Ο ΓΕΡΟΣ: Λόγω αμοιβαίας αντιπάθειας, εξοχώτατε.

ΑΖΝΤΑΚ: Από τότε;

Η ΓΡΙΑ: «Απ' ανέκαθεν», εξοχώτατε.

ΑΖΝΤΑΚ: Θα το σκεφτώ και θα βγάλω απόφαση, μόλις τελειώσω με την άλλη υπόθεση. *Ο Σάου-
βα τους πηγαίνει στο βάθος. Φέρτε μου το παιδί. Κάνει νόημα στη Γκρούσα να πλησιάσει, σκύβει,
και της λέει, όχι με εχθρικό ύφος. Είδα πόσο μετράει το δίκιο σε σένα. Δεν πιστεύω ότι το παιδί
είναι δικό σου, αν ήταν όμως, δε θα 'θελες να κολυμπάει στα πλούτη; Φτάνει να πεις ότι δεν εί-
ναι δικό σου. Και την ίδια στιγμή θα 'χει δικό του ανάκτορο και άλογα σωρό στον σταύλο του και
ζητιάνους σωρό στο κατώφλι του και στρατιώτες σωρό στην υπηρεσία του και ικέτες σωρό στην
αυλή του. Έτσι δεν είναι; Τι έχεις να μου απαντήσεις; Δε θα το 'θελες πλούσιο;*

Η Γκρούσα σωπαίνει.

Ο ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ: Ακούστε τώρα τι σκεφτόταν η οργισμένη και δεν το 'λεγε. *Τραγουδάει.*

Χοντρή σόλα θα φοράει
για να σπάει τα κεφάλια.
Στων φτωχών τα παρακάλια
με το γέλιο θ' απαντάει.

Καρδιά να 'χεις από πέτρα
βάρος είναι που λυγίζει.

Και ο κόπος σε τσακίζει
της κακίας νύχτα-μέρα.

Και την πείνα θα φοβάται
μα τους πεινασμένους όχι.
Το σκοτάδι θα φοβάται
και το φως, όταν δεν το 'χει.

AΖΝΤΑΚ: Σα να σε καταλαβαίνω.

ΓΚΡΟΥΣΑ: Δεν μπορώ πια να το δώσω. Εγώ το μεγάλωσα, εμένα ξέρει.

Ο Σάουβα φέρνει το παιδί.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ: Κοιτάζετε το, μέσα στα κουρέλια!

ΓΚΡΟΥΣΑ: Κάνεις λάθος. Δε μ' άφησαν χρόνο να του φορέσω το καλό του πουκάμισο.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ: Το 'χε να μεγαλώνει με τα γουρουνία!

ΓΚΡΟΥΣΑ: *Εκνευρίζεται.* Δεν είμαι εγώ το γουρούνι, άλλοι είναι. Παράτησες το παιδί σου κι έφυγες!

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ: Θα σου δείξω εγώ, τσουλά. *Θέλει να ορμήσει στη Γκρούσα, αλλά την κρατάνε οι δικηγόροι της.* Είναι κακούργα, αυτή! Θέλει μαστίγωμα - τώρα!

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ: Της κλείνει το στόμα. Ευγενέστατη Νατέλλα Αμπασβίλι! Μας υποσχεθήκατε να...Νευρικός κλονισμός, εξοχώτατε...

AΖΝΤΑΚ: Το δικαστήριο άκουσε τις καταθέσεις των αντιδίκων, αλλά δεν μπορεί να πει μετά βεβαιότητας ποια είναι η πραγματική μητέρα του παιδιού. Ως δικαστής, έχω υποχρέωση να εξασφαλίσω στο παιδί μια μητέρα. Θα κάνω, λοιπόν, μια δοκιμή. Σάουβα, πάρε μια κιμωλία. Χάραξε έναν κύκλο στο πάτωμα. *Ο Σάουβα κάνει στο πάτωμα έναν κύκλο με την κιμωλία.* Βάλε μέσα το παιδί! *Ο Σάουβα βάζει το Μιχαήλ που χαμογελάει στην Γκρούσα, στον κύκλο.* Ενάγουσα και εναγόμενη σταθείτε δίπλα στον κύκλο, και οι δυο! *Η γυναίκα του κυβερνήτη και η Γκρούσα έρχονται δίπλα στον κύκλο.* Πιάστε το παιδί από το χέρι. Η πραγματική μητέρα θα βρει τη δύναμη να τραβήξει το παιδί κοντά της.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ: *Γρήγορα.* Κύριε δικαστά, ενίσταμαι, διότι η τύχη της περιουσίας Αμπασβίλι, που είναι συνυφασμένη με το παιδί, ως μοναδικό κληρονόμο, θα εξαρτηθεί από έναν τόσο αμφίβολο αγώνα. Πέραν αυτού όμως, η πελάτισσά μου δεν διαθέτει τις ίδιες δυνάμεις με αυτό το άτομο, που είναι εξασκημένο στη χειρονακτική εργασία.

AΖΝΤΑΚ: Εγώ τη βλέπω καλοθρεμμένη. Τραβάτε!

Η γυναίκα του κυβερνήτη τραβάει το παιδί κοντά της, έξω από τον κύκλο. Η Γκρούσα το έχει αφήσει. Κοιτάζει απελπισμένη.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ: *Συγχαίρει τη γυναίκα του κυβερνήτη.* Τι σας έλεγα; Οι δεσμοί αίματος!

AΖΝΤΑΚ: *Στη Γκρούσα.* Τι έπαθες εσύ; Γιατί δεν τράβηξες;

ΓΚΡΟΥΣΑ: Το άφησα. *Τρέχει στον Αζντάκ.* Εξοχώτατε, παίρνω πίσω όλα όσα είπα για σας. Συγχωρέστε με, σας παρακαλώ. Αν μπορούσα να το κρατήσω, τουλάχιστον, ώσπου να μάθει όλες τις λέξεις. Ξέρει πολύ λίγες ακόμα.

AΖΝΤΑΚ: Μην επηρεάζεις το δικαστήριο! Πάω στοίχημα πως ούτε συ ξέρεις πάνω από είκοσι. Θα κάνω άλλη μια φορά τη δοκιμή, για να κρίνω οριστικά.

Οι δυο γυναίκες παίρνουν ξανά θέση.

ΑΖΝΤΑΚ: Τραβάτε!

Η Γκρούσα αφήνει πάλι το παιδί.

ΓΚΡΟΥΣΑ: Σε απόγνωση. Εγώ το μεγάλωσα και να του ξεριζώσω τώρα το χέρι; Δε γίνεται.

ΑΖΝΤΑΚ: Σηκώνεται. Το δικαστήριο εξακρίβωσε ποια είναι η πραγματική μητέρα. Στη Γκρούσα. Πάρε το παιδί σου και φύγε. Σε συμβουλεύω να μην το κρατήσεις στην πόλη. Στη γυναίκα του κυβερνήτη. Όσο για σένα, εξαφανίσου, πριν σε καταδικάσω για απάτη. Η περιουσία Αμπασβίλι περιέρχεται στην πόλη, για να φτιαχτεί ένας παιδότοπος. Τα παιδιά τον έχουν ανάγκη. Το δικαστήριο αποφασίζει, ο παιδότοπος να πάρει το όνομα μου και να λέγεται "Ο παιδότοπος του Αζντάκ".

Η γυναίκα του κυβερνήτη έχει λιποθυμήσει και απομακρύνεται από τον υπασπιστή, ενώ οι δικηγόροι έχουν φύγει νωρίτερα.

Η Γκρούσα έχει μείνει ακίνητη. Ο Σάουβα της φέρνει το παιδί.

ΑΖΝΤΑΚ: Γιατί αποφάσισα να βγάλω την τήβεννο, πριν με κάψει. Δε μου πάει να κάνω τον ήρωα. Πρώτα όμως σας καλώ όλους σ' ένα μικρό, αποχαιρετιστήριο χορό, έξω στο γρασίδι. Παραλίγο να το ξεχάσω μέσα στην παραζάλη μου. Πρέπει να εκδώσω και το διαζύγιο. Χρησιμοποιεί την καρτέλα για τραπέζι, γράφει κάτι σ' ένα χαρτί και ετοιμάζεται να φύγει.

Η μουσική για τον χορό έχει αρχίσει.

ΣΑΟΥΒΑ: Έχει διαβάσει το χαρτί. Κάνετε λάθος. Δε χωρίσατε τους δυο γέροντες, αλλά τη Γκρούσα από τον άντρα της.

ΑΖΝΤΑΚ: Τι έκανα, λέει, μπέρδεψα τα ζευγάρια; Είναι λυπηρό, βέβαια, αλλά δε γίνεται τίποτα. Αν ακυρώσω την απόφαση, η τάξη πάει περίπατο. Για παρηγοριά, σας καλώ όλους στη γιορτή μου, ελπίζω να ξέρετε να χορεύετε. Στη Γκρούσα και το Σιμόν. Και σεις οι δυο μου χρωστάτε 40 πιάστρα.

ΣΙΜΟΝ: Βγάζει το πουγγί του. Φτιγνά τη βγάλαμε, εξοχώτατε. Σας ευχαριστούμε πολύ.

ΑΖΝΤΑΚ: Βάζει τα λεφτά στην τσέπη. Αυτά θα πιάσουν τόπο.

ΓΚΡΟΥΣΑ: Το καλύτερο είναι να φύγουμε απόψε κιόλας από την πόλη, έτσι, Μιχαλάκη; Θέλει να σηκώσει το παιδί στην πλάτη της. Στο Σιμόν. Σ' αρέσει;

ΣΙΜΟΝ: Σηκώνει αυτός το παιδί στην πλάτη του. Λαμβάνω την τιμήν να αναφέρω ότι μου αρέσει.

ΓΚΡΟΥΣΑ: Και τώρα μπορώ να στ' ομολογήσω: τον πήρα, γιατί είχα αρραβωνιαστεί μαζί σου εκείνη τη Λαμπρή. Είναι παιδί του έρωτα, λοιπόν. Έλα να χορέψουμε, Μιχαλάκη.

Χορεύει με το Μιχαήλ. Ο Σιμόν παίρνει τη μαγειρίτσα και χορεύει μαζί της. Και οι δυο γέροι χορεύουν. Ο Αζντάκ στέκεται σκεπτικός. Γρήγορα οι χορευτές τον σκεπάζουν. Κατά διαστήματα τον ξαναβλέπουμε, όλο και πιο αραιά, γιατί μπαίνουν ολοένα και πιο πολλά ζευγάρια στο χορό.

Ο ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ:

Κι από το βράδυ εκείνο χάθηκε ο Αζντάκ
και κανείς δεν τον ξανάδε.

Μα της Γκρουζινιάς ο λαός

κράτησε τη θύμηση του ζωντανή σε χρόνους μακρινούς

και μνημόνευε την εποχή του σαν μια σύντομη, χρυσή εποχή,

όπου σχεδόν βασιλεύε η δικαιοσύνη.

Εσείς όμως ω θεατές του κύκλου με την κιμωλία
των παλιών ακούστε τη σοφία
πως κάθεται στον τόπο του ριζώνει
και σε χέρια μόνο άξια στεριώνει
Τα παιδιά κοντά σ' αυτούς που τ' αγαπάνε
και τους προσφέρουν τη ζεστή αγάλη
Τ' αμάξια κοντά σ' αυτούς που τα οδηγάνε
και κρατούν γερά το χαλινάρι
Και η γη κοντά σ' αυτούς που την πονάνε
και τη δουλεύουν για να καρπίσει πάλι.

Τ Ε Λ Ο Σ

Δεύτερη Γραφή, Αθήνα 27/11/1994

Η Ημέρα της Κομμούνας από το Μπερλίνερ Ανσάμπλ, Am. Schiffbauerdamm - Βερολίνο